

Ghost fishing heet het: verspeelde netten en vislijnen vangen nog decennia lang kabeljauwen en andere vissen, grote krabben en kreeften. Zo veranderen scheepswrakken op de bodem van de Noordzee in macabere vissengerkoven. Ben Stiefelhagen en zijn partner Klaudie Bartelink van duikschool Get Wet zijn, geheel op eigen initiatief, met een grote schoonmaakactie begonnen.

door Annet van Aarsen

Hoe mooi het in de Noordzee kan zijn, kunnen maar weinig mensen zich voorstellen. De vele wrakken op de zandbodem vormen oases van leven. Ze zijn sprookjesachtig begroeid met kleurige zeeanemonen, met baksteen-anemoontjes, met pennenschacht, zee-rasp en andere hydrofolieën. Daartussen zwemmen scholen steenbolken en af en toe een verdwaalde kabeljauw. Verder mooi getekende en gekleurde donderpaden, vissen die doen denken aan de giftige schorpioenvis en nieuwsgierige botervisjes. En natuurlijk krabben: behalve de kleine zwemkrabben en andere niet zo imponerende soorten, stikt het er van soms monsterlijk grote Noordzeekrabben, met opvallende zwarte punten op hun dikke, terracottakleurige scharen. Op de zandbodem vlak naast het wrak rennen heremietkreeftjes heen en weer, tussen pitvissen en grondeltjes.

In het juiste seizoen is het zicht opvallend goed: tot wel 20 meter. Als de zon schijnt, zijn de wrakken 20, 30 en soms 40 meter onder het wateroppervlak gehuld in een mysterieuze groenige schemerlampgloed. Maar er zijn bedreigingen in dit paradijs. Het gebeurt geregeld dat vissersschepen hun netten verspelen op de wrakken. En wat te denken van de sportvissers die vanaf één van de vele charterboten precies boven een wrak hun hengels uitgooien en talloze onderlijnen kwijtraken. Er hangt voor kapitalen aan vistuig aan roestige spanten op de bodem van de zee. Onschuldig zijn deze netten en lijnen bepaald niet. Ze vangen dag in dag uit vissen en krabben. De vangst komt nooit meer op de veiling, maar is gedoemd langzaam weg te rotten. Het is een zonnige middag en buitengaats staan de golven een krappe meter hoog. De omstandigheden zijn goed genoeg om een duikje te wagen. Schippersvrouw Paula meldt de autoriteiten dat het schip Aquila de haven verlaat. Even tevoren hebben zes duikers hun zware dubbelsets aan boord gesjouwd.

Duiken op de Noordzee kan op een goede dag kinderlijk gemakkelijk zijn, maar meestal zijn zulke expedities zwaarder dan een doorsnee duik in binnenwater. Soms zitten alle omstandigheden tegen. Dan gaan de duikers zeeziek te water, moeten ze vechten tegen de stroming omdat de kentering anders valt dan van tevoren was berekend en is het zicht onder water slecht door algenbloei. Het moeilijkste moment komt bij zulke duiken als ze weer aan boord moeten klimmen: als de duiktrap vanwege de golfslag anderhalf, twee meter heen en weer klapt. Maar zo heftig zijn de omstandigheden deze dag niet. Benedendeks neemt oud-marinier Ben Stiefelhagen, een van de meest ervaren wrakduikers in het land, het duikplan door. De Delft was ooit de werkelijke naam van de Rem III, een vissersboot die door de Duitsers in de Tweede Wereldoor-

Vissengerkoven op de bodem van de Noordzee



Ghost fishing: verspeeld vistuig blijft tot in lengte van dagen vissen vangen.
foto Cor Kuyvenhoven/GPD

log in beslag werd genomen en werd voorzien van een groot kanon. De Delft werd naar de kelder geschoten. Het schip ligt op 12 mijl uit de kust bij Noordwijk en werd later bekend onder de naam Rem III: het derde wrak gerekend vanaf het inmiddels verdwenen REM-eiland.

„20 meter diep”, meldt Ben Stiefelhagen. „En het wrak is zo’n 40 meter lang. Het kanon is er een paar jaar geleden vanaf getrokken en later geborgen. Het staat nu in het oorlogsmuseum in Overloon.”

Het is de bedoeling dat de eerste twee duikers een lijn uitleggen over het schip – zodat iedereen de weg terug naar de stijlijn

kan vinden – en bij de ankerketting een grote blauwe zak ophangen, die aan het einde van de duik vol met lijnen en resten van visnetten naar boven zal worden gebracht. Het tweede paar duikers neemt ook zo’n zak mee. Stiefelhagen en Bartelink, die als laatsten te water gaan, zullen aan het einde van hun duik een paar hefballonnen vullen met lucht en de buit ‘omhoogschieten’. Als het wrakanker op zijn plek ligt en de Aquila vlak bij de twee boei-tjes aan het eind van de lijn zijn eigen anker heeft laten vallen, is het tijd van boord te springen. Het is vlak voor de kentering en de stroming is er bijna uit. Zo kost het

‘Als we zo doorgaan, resten alleen kwallen’

- „Ik duik nu zes jaar op de Noordzee”, zegt Klaudie Bartelink (38), duikinstructeur bij Get Wet en documentairemaakster. „In het begin zag ik alleen maar de mooie dingen. Maar hoe vaker ik er kwam, hoe meer het ging opvallen, zeker toen ik onder water begon te filmen: ik zag het elk jaar minder worden. Dus begon ik dieren los te snijden. Ik had een doel.”
- Ze maakt zich grote zorgen over de toekomst van de oceanen en zeeën. „Als we zo doorgaan, leven er rond 2050 alleen nog maar kwallen in de oceanen.”
- De documentaire *The end of the line* – over het wereldwijde probleem van overbevissing – maakte diepe indruk op haar. „We eten nu de vissen van onze kinderen en kleinkinderen”, zegt ze. „Een voorbeeld: 93 procent van de kabeljauwen wordt gevangen voordat ze kunnen paaien. Vroeger zaten er hele scholen kabeljauw op een wrak, nu vind je maar een enkele. Deze vissen kunnen 2 meter lang worden, maar tegenwoordig is 70 centimeter het grootste wat er zwemt.”
- Samen met haar partner Ben Stiefelhagen (56), organiseerde ze al eerder schoonmaakduiken op de Noordzee, maar dit jaar pakken de twee het groter aan. Met hulp van sponsor Oracle en het Scheveningse schippersechtpaar Willem en Paula – zij stellen hun boot Aquila gratis ter beschikking – maken ze deze zomer met een wisselende groep ervaren Noordzee-duikers een aantal duiken om verschillende wrakken te ontdoen van vistuig.
- „Het is een druppel op een gloeiende plaat en ik weet dat er telkens weer nieuw vistuig bij komt”, erkent Klaudie. „Maar we hopen dat door onze actie mensen meer gaan nadenken. En dat collega-duikers straks, als ze een duikje op de Noordzee maken, gewoon ook hun mes pakken om verstrikte dieren los te snijden. Het is een kleine moeite.”

weinig moeite langs de lijn naar beneden te komen. Het water is helder, het wrak heeft nog steeds duidelijk herkenbare vormen en staat rechttop in het zand. Een grote school steenbolken flitst nerveus heen en weer.

Opvallend zijn de grote trossen eieren die de pijlinktvissen her en der hebben opgehangen. Maar er is weinig tijd om van het tafereel te genieten. Er is werk aan de winkel. Meteen is al duidelijk dat het wrak onmogelijk in één duik ontdaan kan worden van alle vistuig en -netten.

Zo begint een werk van snijden en zagen. Voorzichtig, want het risico zelf aan de haak te worden geslagen, is levensgroot. Het wrak hangt vol met lijn en kunsttaas, vooral oranje met gele, rubberen inktvisjes. Verder vinden de duikers grofmazige visnetten, geknoopt van dik, touwachtig materiaal. Maar ook warrelnetten, gemaakt van dun nylondraad. Her en der snijden ze een krabbe los. Maar vaker zijn ze te laat: dan treffen ze een kadaver. Na een duiktijd van een uur is het tijd om in te pakken.

Stiefelhagen en Bartelink, die als laatsten in het water lagen, zijn dan nog bezig met een groot net, dat niet meer in de verzameltassen paste en dat ze voor het gemak maar aan een grote hefballon hebben vastgemaakt. De hefballon trekt het net metershoog strak in de waterkolom, wat het snijden een stuk makkelijker maakt. Het zit vol met miljoenen kleine, garnaalachtige diertjes. Plots komt er een flinke school haring voorbij, aangetrokken door dit buitenkansje van een feestmaal. Een passende afsluiting van een uur hard werken.